σίες του κράτους προορισμού κατά τη συμπλήρωση των διατυπώσεων, από τις οποίες το εν λόγω κράτος εξαρτά τη θέση του προϊόντος σε ελεύθερη κυκλοφορία ή τη διάθεσή του στο εμπόριο στο έδαφός του και εφόσον η αλλοίωση που αποτελεί την αιτία αυτής της καταστροφής ή της επανεξαγωγής επήλθε πριν από τη συμπλήρωση των εν λόγω διατυπώσεων.

Koopmans Bahlmann

Pescatore O'Keeffe Bosco

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 11 Ιουλίου 1984.

Ο γραμματέας

P. Heim

Ο πρόεδρος του τέταρτου τμήματος

T. Koopmans

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CARL OTTO LENZ ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΧΘΗΚΑΝ ΣΤΙΣ 29 ΜΑΪΟΥ 1984 [1]

Περιεχόμενα

Α — Ιστορικό 2836

1. Τα πριν από την υποβολή της προδικαστικής αιτήσεως περιστατικά 2836
2. Το ισχύον κοινοτικό δίκαιο 2838
3. Τα ερωτήματα του Bundesfinanzhof 2839

Β — Η άποψή μου 2840

1. Νομολογία σχετικά με την επιστροφή λόγω εξαγωγών 2840
   α) Προτάσεις υποθέσεως 125/75 2840
   β) Αποφάσεις 2841
2. Η νομική άποψη της επιχείρησης Dimex 2842
3. Η άποψή μου επί του σημείου 2 2843
4. Τα ερωτήματα του Bundesfinanzhof 2844
   α) Επί του ερωτήματος 1 2844
      αα) Κύρος της διάταξης 2844
      ββ) Ένδειξη που δεν μπορεί να ανατραπεί 2844
      γγ) Όρια της δυνατότητας ανατροπής 2845
   β) Επί του ερωτήματος 2 2846
   γ) Επί του ερωτήματος 3 2846

Γ — Πρόταση αποφάσεως 2847

1 — Μετάφραση από τα γερμανικά.

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Α — Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, την οποία κατέθεσε το έδδομο τμήμα του Bundesfinanzhof σύμφωνα με το άρθρο 177 της Συνθήκης ΕΟΚ και η οποία μας απασχολεί σήμερα, αφορά την εξής υπόθεση:

1. Η επιχείρηση Dimex Nahrungsmittel Imund Export GmbH & Co. KG, με έδρα το Αμβούργο, πώλησε τον Αύγουστο του 1976 σε μια εταιρία του Κουβέιτ — δάσει συμφωνίας «*C και F*» λιμάνι παραδόσεως Κουβέιτ — ορισμένη ποσότητα τυριού φέτα σε άλμη. Το εμπόρευμα διασαφήστηκε προς εξαγωγή στις 6 Αυγούστου 1976 στο τελωνείο Weilheim με τη συμπλήρωση του εντύπου ελέγχου (κατά την έννοια του άρθρου 7 του κανονισμού 192/75) και μεταφέρθηκε με φορτηγό αυτοκίνητο στο Λιδόρνο, στην Ιταλία (τελωνειακός σταθμός εξόδου από την Κοινότητα). Εκεί διαπιστώθηκε ότι ορισμένα δοχεία είχαν υποστεί ζημιά και ότι η άλμη είχε διαρρεύσει (σύμφωνα με τα στοιχεία της Middle East Verschiffungsagentur GmbH επρόκειτο για ασήμαντες, καθαρά εξωτερικές ζημιές στη συσκευασία). Αφού τα δοχεία που είχαν υποστεί ζημιά πληρώθηκαν εκ νέου και κλείστηκαν, φορτώθηκαν σε πλοίο που η επιχείρηση Dimex (με δικά της έξοδα) είχε ναυλώσει και που αναχώρησε από το Λιδόρνο στις 13 Αυγούστου 1976.

Σύμφωνα με Landing Certificate της General Superintendence Company Ltd, το πλοίο έφθασε στο λιμάνι του Κουβέιτ στις 27 Αυγούστου και η εκφόρτωση των εμπορευμάτων πραγματοποιήθηκε όπως επίσης δεδαιώνεται στο αναφερθέν Landing Certificate από τις 27 Σεπτεμδρίου ώς τις 6 Οκτωδρίου 1976. Σύμφωνα με έκθεση (Survey Report) του Lloyd's, το εμπόρευμα προσκομίσθηκε για εκτελωνισμό μεταξύ της 22ας Σεπτεμδρίου και της 7ης Οκτωδρίου 1976 και απεστάλη από το τελωνείο στις ψυκτικές εγκαταστάσεις του παραλήπτη στις 5 Οκτωδρίου 1976 («delivery of goods from customs to place where survey held», φράση που το Bundesfinanzhof προφανώς δεν απέδωσε ορθά στην παραπεμπτική του Διάταξη αναγράφοντας δηλαδή ότι το εμπόρευμα «εκτελωνίστηκε» — «vom Zoll freigegeben» — στις 5 Οκτωδρίου). Εν πάση περιπτώσει δεν αποδείχτηκε ότι έγινε εκτελωνισμός και επίσης αμφισδητείται αν γενικά πραγματοποιείται στο Κουβέιτ εκτελωνισμός, όταν πρόκειται για τρόφιμα. Εν προκειμένω, μπορεί να έχει σημασία ότι κατά την επιθεώρηση του εμπορεύματος, στις 7 Οκτωδρίου 1976, στις ψυκτικές εγκαταστάσεις του παραλήπτη, ο πράκτορας του Lloyd's διαπίστωσε ότι το εμπόρευμα είχε υποστεί ζημία (δηλαδή «dented, holed, bulged out», δηλαδή, όπως φρονεί το Hauptzollamt «χτυπημένο, τρυπημένο και σχισμένο»). Για το λόγο αυτό, οι υγειονομικές αρχές του Κουβέιτ διέταξαν στις 25 Οκτωδρίου 1976 — επειδή το εμπόρευμα δεν ήταν κατάλληλο για την ανθρώπινη διατροφή — είτε να καταστραφεί είτε να επανεξαχθεί (πράγμα που την ίδια ημέρα ο αγοραστής του εμπορεύματος ανακοίνωσε και στην επιχείρηση Dimex). Σημασία επίσης έχει ότι η γερμανική πρεσδεία του Κουβέιτ σε ερώτηση της γερμανικής εισαγγελικής αρχής στις 13 Νοεμδρίου 1978 ανακοίνωσε ότι προφανώς δεν ήταν δυνατό να προσκομιστούν τα δασικά για τον εκτελωνισμό τελωνειακά έγγραφα επειδή στο Κουβέιτ δεν επιδάλλονται δασμοί στην εισαγωγή τροφίμων. Η εν λόγω πρεσδεία γνωστοποίησε εξάλλου με έγγραφο της 23ης Νοεμδρίου 1978 ότι εκτελωνισμός, προκειμένου να τεθεί σε ελεύθερη κυκλοφορία το εμπόρευμα, γίνεται μόνο αφού οι υγειονομικές αρχές προδούν σε έλεγχο· αυτός δε ο εκτελωνισμός δεν πραγματοποιείται, αν κατά τον έλεγχο διατυπωθούν αντιρρήσεις. Στο έγγραφο αυτό αναφερόταν εξάλλου ότι τα εν λόγω εμπορεύματα, σύμφωνα με γνωστοποίηση του αγοραστή, καταστράφηκαν. Τέλος, πρέπει συναφώς να αναφερθεί ακόμη ότι η ασφαλιστική εταιρία, στην οποία η επιχείρηση Dimex είχε ασφαλίσει τη μεταφορά, υιοθέτησε την άποψη ότι δεν πρόκειται για ζημιά οφειλόμενη στη μεταφορά αλλά ότι αντιθέτως η ζημία πρέπει

να αποδοθεί στη φύση του εμπορεύματος και ότι για το λόγο αυτό ανέλαβε, επιδεικνύοντας διάθεση καλής θελήσεως, την ευθύνη για το 50 % μόνο της αξίας του τιμολογίου.

Για την εν λόγω εξαγωγή η επιχείρηση Dimex έλαβε με απόφαση της 20ής Αυγούστου 1976 υπό τη μορφή προκαταβολής επιστροφή λόγω εξαγωγής ύψους 31 948,02 γερμανικών μάρκων (DM). Όσον αφορά την οριστική χορήγηση της επιστροφής, η επιχείρηση Dimex ζήτησε — επειδή το αναφερθέν έντυπο ελέγχου δεν είχε περιέλθει εντός τριών μηνών μετά τη συμπλήρωση των τελωνειακών διατυπώσεων εξαγωγής στο Hauptzollamt και η ίδια δεν ήταν σε θέση να υποβάλει τελωνειακά έγγραφα εισαγωγής — να της επιτραπεί να αποδείξει την έξοδο από την Κοινότητα και την εισαγωγή στη χώρα προορισμού χρησιμοποιώντας αναπληρωματικά έγγραφα κατά την έννοια του άρθρου 11 του κανονισμού 192/75 (πρβλ. αίτηση της 7. 4. 1977). Ως αναπληρωματικά έγγραφα το αρμόδιο Hauptzollamt αναγνώρισε το landing certificate, το τιμολόγιο της 10ης Αυγούστου 1976, τον αναλυτικό λογαριασμό της αντιστοιχούσας αξίας βάσει εγγράφων της τράπεζας και το bill of loading (φορτωτική) του πρακτορείου Interschiffsagentur, κατόπιν δε αυτού, στις 21 Απριλίου 1977, ελευθέρωσε την ασφάλεια που είχε συσταθεί για την προκαταβολή. Μετά από έλεγχο των εργασιών της επιχείρησης, το Hauptzollamt πληροφορήθηκε ότι το εμπόρευμα — επειδή ήταν ακατάλληλο για την ανθρώπινη κατανάλωση — δεν διατέθηκε στην αγορά του Κουβέιτ. Κατόπιν αυτού, ζήτησε με απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 1978 να αποδοθεί η διαφορά μεταξύ της χορηγηθείσας επιστροφής και της χαμηλότερης επιστροφής που ίσχυε κατά τη συμπλήρωση των τελωνειακών διατυπώσεων εξαγωγής (δηλαδή 31 013,95 DM).

Η επιχείρηση Dimex αρχικά άσκησε κατ' αυτής της αποφάσεως — ανεπιτυχώς — ένσταση και στη συνέχεια προσφυγή στο Finanzgericht, η οποία έγινε δεκτή. Το Finanzgericht διαπίστωσε ότι δεν κατέστη δυνατό να προσκομιστεί η απόδειξη περί της εισαγωγής λόγω περιστάσεων που ήταν ανεξάρτητες από τη θέληση του εισαγωγέα και για το λόγο αυτό το Hauptzollamt αρκέστηκε σε αναπληρωματικά έγγραφα, δηλαδή, θεώρησε ως κατάλληλη την απόδειξη της εκφόρτωσης μέσω του landing certificate (το οποίο εκδόθηκε από διεθνή εταιρία ελέγχου και επιτηρήσεως, εγκεκριμένη στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και στην Ιταλία). Αυτή η απόδειξη εκφορτώσεως αντικαθιστά σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο την απόδειξη της συμπλήρωσης των τελωνειακών διατυπώσεων για τη θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία. Όσον αφορά την καταστροφή του εμπορεύματος μετά την εκφόρτωση, αυτή δεν έχει σημασία, ιδίως διότι δεν υπήρχαν σχετικώς στοιχεία ότι είχε ήδη αλλοιωθεί κατά την εκφόρτωση και επειδή (σύμφωνα με τη φορτωτική) παρελήφθη στο Λιβόρνο προφανώς σε άψογη κατάσταση. Εντούτοις, δεν χρειάζεται πλέον, μετά την προσκόμιση της απόδειξης εκφορτώσεως, να ερευνηθεί αν το εμπόρευμα πράγματι τέθηκε σε ελεύθερη κυκλοφορία ή αν καταστράφηκε προηγουμένως και επιπλέον δεν μπορεί να ζητηθεί η προσκόμιση αποδείξεως ότι το εμπόρευμα διατέθηκε στο εμπόριο στη χώρα προορισμού.

Επειδή το Hauptzollamt δεν ήταν σύμφωνο με αυτή την εκτίμηση, προσέφυγε στο Bundesfinanzhof. Καταρχάς ισχυρίζεται ότι είναι ήδη αμφίβολο αν το εμπόρευμα ήταν «καλής ποιότητας από υγειονομική άποψη και σύμφωνης με τα συναλλακτικά ήθη» (άρθρο 8, παράγραφος 2, του κανονισμού 192/75) και θεωρεί ότι το Finanzgericht έπρεπε να έχει εξετάσει αν η καταστροφή του εμπορεύματος είχε ήδη επέλθει σε προηγούμενο στάδιο. Επίσης, το Hauptzollamt είναι της γνώμης ότι η έλλειψη αποδείξεως όσον αφορά τη συμπλήρωση των τελωνειακών διατυπώσεων εισαγωγής δεν οφείλεται σε περιστάσεις που ήταν ανεξάρτητες από τη θέληση του εισαγωγέα.

Κυρίως, υποστηρίζει την άποψη ότι σε περιπτώσεις όπως η προκειμένη σημασία για το δικαίωμα επιστροφής έχει το αν το εμπόρευμα έφθασε στην *αγορά* της χώρας προορισμού. Γι' αυτό, η απόδειξη περί του εκτελωνισμού για θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία συνιστά απλή ένδειξη που μπορεί να ανατραπεί· εν πάση περιπτώσει η απόδειξη όσον αφορά την *εκφόρτωση* δεν μπορεί να θεωρηθεί ως τυπική απόδειξη, στην οποία μπορεί να στηριχθεί η επιστροφή. Όχι λιγότερο σημαντικό είναι το γεγονός ότι το εμπόρευμα — επειδή δεν ήταν δυνατό να διατεθεί στην αγορά — δεν πωλήθηκε στο Κουβέιτ και υπό αυτές τις περιστάσεις δεν έχει καμία σημασία, αν έγινε ο εκτελωνισμός προκειμένου να τεθεί το εμπόρευμα σε ελεύθερη κυκλοφορία.

2. Όσον αφορά την υπόθεση που εκδικάζεται στην κύρια δίκη, σημασία έχουν οι ακόλουθες διατάξεις:

Το άρθρο 17 του κανονισμού 804/68 περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/003, σ. 82) προβλέπει ότι, προκειμένου η εξαγωγή τυριού — και άλλων προϊόντων — «να καταστεί δυνατή ... βάσει των τιμών τους στο διεθνές εμπόριο», η διαφορά μεταξύ των τιμών αυτών και των τιμών εντός της Κοινότητας μπορεί να καλυφθεί με επιστροφή κατά την εξαγωγή. Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, η επιστροφή είναι δυνατό να διαφοροποιείται ανάλογα με τους τόπους προορισμού. Αυτό το τελευταίο συμβαίνει μεταξύ άλλων και στην περίπτωση του τυριού φέτα, σύμφωνα με τον κανονισμό 1881/76 (ΑΒΙ. L 206, σ. 49 επ.) που άρχισε να ισχύει στις 31 Ιουλίου 1976.

Βασικούς κανόνες για τη χορήγηση επιστροφών κατά την έννοια του άρθρου 17, παράγραφος 3, του κανονισμού 804/68 θέσπισε το Συμβούλιο με τον κανονισμό 876/68 (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/003, σ. 105). Στο άρθρο 4 του εν λόγω κανονισμού αναφέρεται ότι η επιστροφή είναι δυνατό να καθορίζεται ανάλογα με τον τόπο προορισμού σε διαφορετικό ύψος, «όταν η κατάσταση στο διεθνές εμπόριο ή οι ειδικές απαιτήσεις ορισμένων αγορών το καθιστούν αναγκαίο». Για τη χορήγηση της επιστροφής ορίζεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, ότι αυτή πραγματοποιείται, εφόσον προσκομισθεί απόδειξη ότι τα προϊόντα έχουν εξαχθεί από την Κοινότητα, καθώς και ότι αυτή πραγματοποιείται — στην περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 4 — εφόσον προσκομιστεί απόδειξη ότι το προϊόν έχει φθάσει στον προορισμό του ή τον τόπο προορισμού, για τον οποίο έχει καθοριστεί η επιστροφή.

«Συμπληρωματικές διατάξεις» κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, του κανονισμού 876/68 καθορίστηκαν από την Επιτροπή με τον κανονισμό 192/75 «περί διατάξεων εφαρμογής σχετικά με επιστροφές λόγω εξαγωγής, όσον αφορά τα γεωργικά προϊόντα» (ΑΒΙ. L 25, σ. 1 επ.). Σχετικά με την καταβολή των επιστροφών ορίζεται στο άρθρο 6 ότι εξαρτάται από την προϋπόθεση «ότι το προϊόν έχει εισαχθεί σε τρίτη χώρα και, ανάλογα με την περίπτωση, σε ορισμένη τρίτη χώρα (... εκτός αν καταστραφεί κατά τη διάρκεια της μεταφοράς συνεπεία περιπτώσεως ανωτέρας βίας), α) όταν υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες ως προς την άφιξη στον πραγματικό προορισμό του προϊόντος ...». Στο άρθρο 7 προβλέπεται, για την περίπτωση που ένα προϊόν, για το οποίο έχουν πραγματοποιηθεί οι τελωνειακές διατυπώσεις εξαγωγής, πριν εγκαταλείψει το γεωγραφικό έδαφος της Κοινότητας, μεταφέρεται μέσω άλλων κοινοτικών εδαφών αντί του κράτους μέλους, στο οποίο έχουν πραγματοποιηθεί οι διατυπώσεις αυτές, ότι η απόδειξη πως αυτό το προϊόν έχει εγκαταλείψει το γεωγραφικό χώρο της Κοινότητας ή έχει φθάσει στον προβλεπόμενο προορισμό πραγματοποιείται με την προσκόμιση αντιτύπου ελέγχου (κατά την έννοια του κανονισμού 2315/69). Στο άρθρο 8, παράγραφος 2, προβλέπεται ότι δεν χορηγείται καμία επιστροφή λόγω εξαγωγής «σε περίπτωση που τα προϊόντα ή εμπορεύματα, με τη μορφή που εξά-

γονται, δεν είναι καλής ποιότητας από υγειονομική άποψη και σύμφωνης με τα συναλλακτικά ήθη». Σημαντικό κυρίως είναι το άρθρο 11 (όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2818/75, ABl. L 280, 1975, σ. 31), όπου αναφέρεται:

«Στις περιπτώσεις διαφοροποίησης του συντελεστή της επιστροφής ανάλογα με τον προορισμό, η πληρωμή της επιστροφής για τις εξαγωγές προς τις τρίτες χώρες εξαρτάται, με επιφύλαξη των διατάξεων της παραγράφου 2, από την προϋπόθεση ότι το προϊόν έχει εισαχθεί στην τρίτη χώρα, ή σε μία από τις τρίτες χώρες, για την οποία προβλέπεται η επιστροφή.

Το προϊόν θεωρείται ότι εισήχθη, όταν έχουν συμπληρωθεί οι τελωνειακές διατυπώσεις της θέσης σε ελεύθερη κυκλοφορία στην τρίτη χώρα. Η απόδειξη της συμπλήρωσης των διατυπώσεων αυτών παρέχεται με την υποβολή του τελωνειακού εγγράφου ή του ακριβούς αντιγράφου του ή φωτοαντίγραφου επικυρωμένου από τον αρμόδιο οργανισμό.

Εντούτοις, αν η απόδειξη της συμπλήρωσης των τελωνειακών διατυπώσεων δεν είναι δυνατό να παρασχεθεί λόγω γεγονότων που είναι ανεξάρτητα από τη βούληση του εισαγωγέα ή θεωρείται ως ανεπαρκής, ενόψει της ιδιάζουσας κατάστασης στη χώρα προορισμού, οι αρμόδιες υπηρεσίες των κρατών μελών απαιτούν την απόδειξη της εκφόρτωσης του προϊόντος στη χώρα προορισμού για την οποία πρόκειται. Η απόδειξη αυτή θεωρείται ότι παρέχεται με την υποβολή ενός ή περισσότερων από τα ακόλουθα έγγραφα:

— αντίγραφο του εγγράφου που έχουν εκδώσει ή έχουν θεωρήσει οι λιμενικές αρχές της χώρας προορισμού,

— βεβαίωση που έχουν εκδώσει οι δημόσιες υπηρεσίες ενός των κρατών μελών, οι οποίες είναι εγκατεστημένες στη χώρα προορισμού,

— βεβαίωση που χορηγούν εταιρίες εξειδικευμένες σε διεθνές επίπεδο στον τομέα του ελέγχου και της επίβλεψης και εγκεκριμένες από το κράτος μέλος, στο οποίο συμπληρώθηκαν οι τελωνειακές διατυπώσεις για την εξαγωγή,

— τραπεζικό έγγραφο που έχει χορηγηθεί από εγκεκριμένα υποκαταστήματα που είναι εγκατεστημένα στην Κοινότητα και με το οποίο βεβαιώνεται ότι η πληρωμή που αντιστοιχεί στη συγκεκριμένη εξαγωγή έχει πιστωθεί στο λογαριασμό που έχει ανοίξει ο εξαγωγέας στα υποκαταστήματα αυτά, όσον αφορά τις τρίτες χώρες που εξαρτούν τη μεταφορά χρήματος από την εισαγωγή του προϊόντος·

...»

Τέλος, στο άρθρο 13 προβλέπεται ακόμη, για την περίπτωση που το αντίτυπο ελέγχου που αναφέρεται στο άρθρο 7 δεν επιστραφεί στον τελωνειακό σταθμό αναχωρήσεως ή στην κεντρική υπηρεσία εντός τριών μηνών από της εκδόσεώς του για λόγους που δεν οφείλονται στον ενδιαφερόμενο, ότι αυτός μπορεί να ζητήσει από την αρμόδια υπηρεσία, επισυνάπτοντας τα ανάλογα δικαιολογητικά έγγραφα, την αναγνώριση άλλων ισοδύναμων δικαιολογητικών· στη συνέχεια προβλέπεται ακόμη ότι στα δικαιολογητικά έγγραφα πρέπει να περιλαμβάνονται εκτός του εγγράφου μεταφοράς ένα ή περισσότερα από τα έγγραφα που αναφέρονται στο άρθρο 11, παράγραφος 1, δεύτερο, τρίτο και τέταρτο εδάφιο.

3. Επειδή για την κύρια δίκη είναι σημαντική η ορθή κατανόηση διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, το Bundesfinanzhof ανέβαλε την έκδοση οριστικής απόφασης και με Διάταξη της 21ης Απριλίου 1983 υπέβαλε στο Δικαστήριο για την έκδοση προδικαστικής απόφασης σύμφωνα με το άρθρο 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1. Η κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, του κανονισμού 876/68, σε συνδυασμό με το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 192/75 απαιτούμενη απόδειξη ότι το προϊόν έχει φθάσει στη χώρα προορισμού, θεωρείται ότι έχει προσκομιστεί κατά τρόπο αδιαμφισβήτητο, όταν ο ενδιαφερόμενος προσκομίζει άλλο έγγραφο που ζητείται από τις

αρμόδιες αρχές σύμφωνα με το άρθρο 11, παράγραφος 1, εδάφιο 3, του κανονισμού 192/75;

2. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα:

Ισχύει αυτό και όταν η αρμόδια αρχή έχει απαιτήσει την προσκόμιση του άλλου εγγράφου και εκ των υστέρων προκύπτει ότι η απόδειξη για τη συμπλήρωση των τελωνειακών διατυπώσεων κατά την έννοια του άρθρου 11, παράγραφος 1, εδάφιο 2, του κανονισμού 192/75 δεν ήταν αδύνατη "λόγω γεγονότων που είναι ανεξάρτητα από τη βούληση του εισαγωγέα" (άρθρο 11, παράγραφος 1, εδάφιο 3, του κανονισμού 192/75); Πώς πρέπει να ερμηνευτεί η τελευταία αυτή φράση του άρθρου 11, παράγραφος 1, εδάφιο 3, του κανονισμού 192/75;

3. Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα:

Ένα προϊόν "έχει φθάσει" κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 2, του κανονισμού 876/68, σε συνδυασμό με το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 192/75, στη χώρα προορισμού, αν μερικές ημέρες μετά την άφιξη στη χώρα αυτή είτε καταστράφηκε είτε επανεξήχθη; Ως προς το σημείο αυτό, έχει σημασία αν το προϊόν καταστράφηκε ή επανεξήχθη πριν ή μετά τον εκτελωνισμό ενόψει της θέσεώς του σε ελεύθερη κυκλοφορία στη χώρα αυτή και αν η αλλοίωση του εμπορεύματος που είναι η αιτία της καταστροφής ή της επανεξαγωγής επήλθε πριν ή μετά τον εκτελωνισμό αυτό;»

Τα ερωτήματα που έθεσε το Bundesfinanzhof, βασικά, καταλήγουν στο ζήτημα, αν οι αναφερθείσες διατάξεις πρέπει να ερμηνευτούν υπό την έννοια ότι για ορισμένες χώρες εμφανίζονται υψηλότεροι συντελεστές επιστροφής και όταν επίσης δεν είναι δυνατό να προσκομιστεί απόδειξη ότι το εμπόρευμα, για το οποίο πρόκειται, έφθασε πραγματικά στην αγορά αυτών των χωρών.

Β — Σχετικά, η *άποψή* μου είναι η εξής:

1. Προηγουμένως, επιθυμώ να αναφερθώ — επειδή αυτά μου φαίνονται πειστικά — στα όσα αναφέρθηκαν στις προτάσεις επί της υποθέσεως 125/75 [1] (και σε αυτή την υπόθεση επρόκειτο για την εξαγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων σε ορισμένες χώρες σύμφωνα με τον κανονισμό 876/68) σχετικά με τη ρύθμιση των επιστροφών και επιθυμώ να δείξω ποια είναι η μέχρι τώρα σχετική νομολογία.

α) Ο *γενικός εισαγγελέας* τόνισε στην αναφερθείσα υπόθεση ότι σκοπός της ρύθμισης των επιστροφών είναι — αυτό προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού 876/68 — να καθιστά ανταγωνιστικά από άποψη τιμής τα κοινοτικά προϊόντα στις αγορές τρίτων χωρών και με τον τρόπο αυτό να μεριμνά για την πώλησή τους. Εφόσον η επιστροφή διαφοροποιείται ανάλογα με τους τόπους προορισμού, είναι ουσιώδες, επομένως, το αίτημα περί προωθήσεως της εμπορίας λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες της αγοράς (ιδίως αν η Κοινότητα έχει συμφέρον από άποψη εμπορικής πολιτικής να είναι παρούσα σε ορισμένες αγορές). Από το γεγονός ότι εν προκειμένω πρόκειται για σύγκριση τιμών και από τη διαπίστωση ότι για την εξεύρεση των τιμών προβέπεται (στο άρθρο 3 του κανονισμού 876/68) η λήψη υπόψη των πραγματικών τιμών στις αγορές τρίτων χωρών, των ευνοϊκότερων τιμών εισαγωγής στις τρίτες χώρες προορισμού κατά την

1 — Απόφαση της 2. 6. 1976 στην υπόθεση 125/75 — Milch-, Fett- und Eier-Kontor GmbH κατά Hauptzollamt Hamburg-Jonas, Slg. 1976, σ. 771.

εισαγωγή από τρίτες χώρες, καθώς και των τιμών παραγωγών που καθορίζονται στις τρίτες χώρες εξαγωγής συνάγεται ότι σε αυτό το πλαίσιο οι συνθήκες της αγοράς και οι απαιτήσεις ορισμένων αγορών είναι καθοριστικής σημασίας και ότι, όσον αφορά την επιστροφή, αυτή δεν εξαρτάται μόνο από το ύψος των δαπανών μεταφοράς. Από αυτή την άποψη ο όρος «έχει φθάσει» (κατά την έννοια του άρθρου 6 του κανονισμού 876/68) πρέπει να αναφέρεται στην *αγορά*, δηλαδή πρέπει να απαιτείται το εμπόρευμα να έχει σημασία στην συγκεκριμένη αγορά και να καθίσταται αντικείμενο εμπορίας. Αποφασιστική προϋπόθεση γι' αυτό αποτελεί η εισαγωγή στο συγκεκριμένο έδαφος. Η συμπλήρωση των τελωνειακών διατυπώσεων εισαγωγής αποτελεί έτσι σημαντική ένδειξη για τη διάθεση στο εμπόριο, δεν πρόκειται όμως για τίποτε περισσότερο από ένδειξη και επομένως πρόκειται απλώς για στοιχείο που μπορεί να ανατραπεί.

6) Αυτή την κατεύθυνση, επίσης, έχει ακολουθήσει *μέχρι σήμερα* η νομολογία. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ήδη η απόφαση στην υπόθεση. 6/71 [1] (στην οποία επρόκειτο για την έννοια «εξαγωγή» στο πλαίσιο του συστήματος των επιστροφών του κανονισμού 19). Σχετικά τονίσθηκε ότι αυτή η έννοια προϋποθέτει ότι το προϊόν αποτελεί αντικείμενο εμπορίας στην αγορά τρίτου κράτους και εκεί πρέπει τουλάχιστον να έχει τεθεί σε ελεύθερη κυκλοφορία (Slg. 4971, σ. 837, σκέψη 7).

Στην απόφαση επί της υποθέσεως 125/75 [2] (η οποία είχε ως αντικείμενο διαφοροποιημένη επιστροφή ανάλογα με τους τόπους προορισμού) διασαφηνίστηκε με παραπομπή στις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού 876/68 (στην οποία γίνεται λόγος όχι μόνο για την απόσταση των αγορών της Κοινότητας από αυτές των χωρών προορισμού αλλά και για ειδικές προϋποθέσεις εισαγωγής ορισμένων χωρών προορισμού) ότι για την επιστροφή σημασία έχει η πραγματική εισαγωγή· επομένως δεν αρκεί, το εμπόρευμα απλώς να εκφορτωθεί σε ορισμένο τόπο, αλλά απαιτείται, πολύ περισσότερο, αν εκτελωνιστεί για να τεθεί σε ελεύθερη κυκλοφορία στο συγκεκριμένο τόπο (Slg. 1976, σ. 784, σκέψεις 5 και 6).

Αυτή η αρχή επιβεβαιώθηκε στην υπόθεση 44/76 [3] (στην οποία επίσης επρόκειτο για τον κανονισμό 876/68 και για διαφοροποιημένες επιστροφές ανάλογα με τους τόπους προορισμού). Σχετικώς, δεν τονίσθηκε μόνο ότι η νομική κατάσταση ρυθμίζεται σαφώς υπό την αναφερθείσα έννοια στο βασικό κανονισμό (Slg. 1977, σ. 409, σκέψη 14). Αναφέρθηκε επίσης σχετικά με την δυνατότητα που προβλέπεται στον κανονισμό 1041/69 να προσκομίζονται συμπληρωματικά αποδεικτικά μέσα, ότι το αρμόδιο γερμανικό Hauptzollamt (κεντρικό τελωνείο), συχνά απαιτούσε την προσκόμιση αποδείξεως περί της διαθέσεως του προϊόντος στο εμπόριο στον τόπο προορισμού και ότι η απαίτηση αυτή δικαιολογείται από την ανάγκη να εμποδιστούν αθέμιτες καταστρατηγήσεις στο πλαίσιο της διαδικασίας των επιστροφών (σκέψη 16).

Στη συνέχεια, στην απόφαση επί της υποθέσεως 820/79 [4] — που επίσης αφορούσε τον κανονισμό 876/68 — αναφέρθηκε το γεγονός ότι η Επιτροπή Διαχειρίσεως Γάλακτος και Γαλακτοκομικών Προϊόντων υποστήριξε ομόφωνα ήδη το 1973 την άποψη ότι τα κράτη μέλη πρέπει να απαιτούν αποδείξεις για τον εκτελωνισμό προς θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία του εμπορεύ-

1 — Απόφαση της 28. 10. 1971 στην υπόθεση 6/71 — Rheinmühlen Düsseldorf κατά Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel —, Slg. 1971, σ. 823.

2 — Απόφαση της 2. 6. 1976 στην υπόθεση 125/75 — Milch-, Fett- und Eier-Kontor GmbH κατά Hauptzollamt Hamburg-Jonas —, Slg. 1976, σ. 771.

3 — Απόφαση της 2. 3. 1977 στην υπόθεση 44/76 — Milch-, Fett- und Eier-Kontor GmbH κατά Συμβουλίου και Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων —, Slg. 1977, σ. 393.

4 — Απόφαση της 25. 11. 1980 στην υπόθεση 820/79 — Βασίλειο του Βελγίου κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων —, Slg. 1980, σ. 3537.

ματος στον τόπο προορισμού (Slg. 1980, σ. 3548, σκέψη 12). Σχετικά τονίσθηκε ακόμη μία φορά ότι είναι απαραίτητο το εμπόρευμα να εκτελωνιστεί για να τεθεί σε ελεύθερη κυκλοφορία στον τόπο προορισμού και ότι συνεπώς η απόδειξη ότι το εμπόρευμα απλώς αφίχθηκε (με την προσκόμιση φορτωτικής που περιέχει τη ρήτρα «freight prepaid») δεν επαρκεί (σκέψεις 4, 6 και 7).

Πρέπει, τέλος, να αναφερθεί ακόμη η απόφαση στην υπόθεση 250/80 [1]. Πράγματι, στην απόφαση αυτή — περί πληρωμής *εξισωτικών ποσών προσχωρήσεως* που έπρεπε επίσης να αντισταθμίσουν διαφορές τιμών — δεν θεωρήθηκε (γεγονός στο οποίο η επιχείρηση Dimex απέδιδε μεγάλη σημασία) ως σημαντικό μόνο το αν μεταξύ του κράτους εξαγωγής και του κράτους εισαγωγής πραγματικά υπήρξε *εμπορία* όσον αφορά τα επίδικα προϊόντα (σκέψη 14), αλλά με έμφαση τονίσθηκε επίσης — στην περίπτωση αυτή, ως γνωστό, συμπληρώθηκαν οι τελωνειακές διατυπώσεις εισαγωγής στη Μεγάλη Βρετανία και στη συνέχεια το εμπόρευμα επανεξήχθη στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας — ότι η συμπλήρωση των τελωνειακών διατυπώσεων δεν επαρκεί, αντίθετα δε η ρύθμιση λαμβάνεται υπόψη μόνο αν το συγκεκριμένο προϊόν πραγματικά διατέθηκε στο εμπόριο στο κράτος εισαγωγής, αν αποτέλεσε αντικείμενο εμπορίας στο εν λόγω κράτος και με τον τρόπο αυτό η διαφορά τιμής μεταξύ αυτού του κράτους μέλους και του κράτους μέλους εξαγωγής κατέστη οικονομικός συντελεστής (σκέψεις 15 και 17).

2. Η επιχείρηση Dimex με τα κύρια επιχειρήματά της — επιθυμώ να αναφερθώ σε αυτά, προτού ασχοληθώ με τα υποβληθέντα ερωτήματα — προφανώς προσπαθεί να επιφέρει τη μεταβολή *αυτής της νομολογίας* και μάλιστα υπό την έννοια και στην περίπτωση διαφοροποιημένης επιστροφής ανάλογα με τους τόπους προορισμού να μη χρειάζεται εκτελωνισμός, αλλά αντίθετα να επαρκεί ότι το εμπόρευμα πραγματικά έφθασε στο έδαφος του κράτους εισαγωγής και επομένως πρέπει να μη λαμβάνεται υπόψη η περαιτέρω τύχη του συγκεκριμένου εμπορεύματος (διάθεση στην αγορά στο κράτος εισαγωγής ή περαιτέρω εξαγωγή σε άλλες χώρες).

Βασικά — έτσι πιστεύει — πρέπει να ληφθεί ως βάση το ότι η ρύθμιση των επιστροφών, επειδή συμβάλλει στην πώληση των γεωργικών πλεονασμάτων μέσα στην Κοινότητα, πρέπει να θεωρηθεί ως μέτρο παρεμβάσεως προς όφελος των γαλακτοπαραγωγών. Εν αμφιβολία πρέπει επομένως να γίνει ερμηνεία προς όφελος των δικαιουμένων επιστροφών, εν πάση περιπτώσει λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της αναλογικότητας — ερμηνεία, κατά την οποία οι εξαγωγείς να μην επιβαρύνονται υπερβολικά και να μπορούν να ανταπεξέρχονται στον ανταγωνισμό με εξαγωγείς από τρίτες χώρες (πράγμα που δεν θα συμβεί σε περίπτωση που αυτοί — όπως έκανε και η επιχείρηση Dimex — εξαναγκασθούν, λόγω υπερβολικών απαιτήσεων και αβεβαιοτήτων του συστήματος, να συστήσουν πρόσθετες ασφάλειες σε σχέση με τις επιστροφές). Ιδίως πρέπει να ληφθούν υπόψη οι απαιτήσεις του διεθνούς διαμετακομιστικού εμπορίου το οποίο, σε περίπτωση που καθίσταται αναγκαίος ο εκτελωνισμός στον τόπο προορισμού, θα παραλύσει. Επίσης, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι συνήθειες που επικρατούν κατά τη διεκπεραίωση της εκφόρτωσης. Στην περίπτωση παρόμοιων πράξεων, ο αγοραστής — μετά τη φόρτωση επί του πλοίου — δεν υποχρεούται σε λογοδοσία σχετικά με το τι συνέβη στο εμπόρευμα· επομένως, δεν είναι δυνατό να του επιβληθεί η υποχρέωση να το εκτελωνίσει σε ορισμένη χώρα προκειμένου να τεθεί εκεί σε κυκλοφορία και να παράσχει τα αντίστοιχα έγγραφα στον πωλητή. Συνεπώς, πρέπει να θεωρηθεί ως επαρκές — επειδή η διαφοροποίηση της

1 — Απόφαση της 27. 10. 1981 στην υπόθεση 250/80 — Anklagemyndigheden κατά Hans Ulrich Schumacher, Peter Hans Gerth, Johannes Heinrich Gothmann και Alfred C. Töpfer — Συλλογή 1981, σ. 2465.

επιστροφής πραγματοποιείται ενόψει διαφορετικών εξόδων *μεταφοράς* — το ότι συνάπτεται έγκυρη δικαιοπραξία εκφορτώσεως συνοδευόμενη από τραπεζική εγγύηση και ότι οι δαπάνες για έξοδα μεταφοράς δικαιολογούνται μέσω συμβάσεως ναυλώσεως. Όσον αφορά την ορθότητα αυτής της άποψης, η επιχείρηση Dimex πιστεύει ότι αυτή επιβεβαιώνεται με τη 12η αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 192/75, όπου γίνεται λόγος για ελαστική αντιμετώπιση της υποχρέωσης προσκομίσεως αποδείξεων.

3. Εντούτοις, δεν μπορώ να καταλάβω πώς η επιχείρηση Dimex θα μπορούσε βασικά με αυτήν την προσπάθεια να επιτύχει θετικά αποτελέσματα (όπου επιπλέον ενόψει της νομολογίας που αναφέρθηκε πιο πάνω θα χρειαζόταν απόφαση της ολομέλειας του Δικαστηρίου).

Ασφαλώς, πλανάται θεωρώντας ότι η ρύθμιση των επιστροφών αποτελεί απλώς μέσο για τη μείωση των γεωργικών πλεονασμάτων. Αυτό αποτελεί — όπως ορθά παρατηρήθηκε — μόνο μία όψη της ρύθμισης και, εφόσον η Κοινότητα συμβάλλει με οικονομικές επιδοτήσεις στο να φθάνουν εμπορεύματα σε τρίτες χώρες, φαίνεται αυτονόητο ότι κάνει επίσης εκτιμήσεις εμπορικής πολιτικής (λήψη υπόψη ειδικών συνθηκών ορισμένων αγορών και ειδικών όρων εισαγωγής) και ότι λαμβάνει αυτό υπόψη της κατά τη διαμόρφωση της ρύθμισης των επιστροφών. Επομένως, καθίσταται στη συνέχεια σαφές — όπως διευκρινίσθηκε ήδη στις προτάσεις στην υπόθεση 125/75 [1] — ότι με την επιστροφή δεν επιδιώκεται μόνο η αντιστάθμιση εξόδων μεταφοράς, αλλά ότι αυτή έχει σημασία και για τη λήψη υπόψη ιδιαίτερων συνθηκών αγοράς και συμφωνιών εμπορικής πολιτικής που δεν επιτρέπεται να θίγονται.

Όσον αφορά περαιτέρω τη σημασία της αρχής της αναλογικότητας σχετικά με το δίκαιο των επιστροφών, δεν πρέπει αφενός — καθόσον η επιχείρηση Dimex αναφέρεται σχετικά στην απόφαση επί της υποθέσεως 6/78 [2] — να παραβλεφθεί ότι σημασία εν προκειμένω είχε η αρχή της *κοινοτικής προτίμησης* και ενόψει αυτής τονίσθηκε ότι οι συνθήκες ανταγωνισμού εξαγωγέων από την Κοινότητα δεν επιτρέπεται να είναι δυσμενέστερες απ' ό,τι αυτές των πωλητών από τρίτες χώρες (γεγονός που θα συνέβαινε αν ήταν αναγκαία η σύναψη συμβάσεως ασφαλίσεως για εξισωτικά ποσά προσχωρήσεως). Αφετέρου μετά τις επεξηγήσεις της Επιτροπής που δεν επιδέχονται αντίρρηση δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι οι εξαγωγείς επιβαρύνονται υπερβολικά με τις απαιτήσεις του δικαίου των επιστροφών. Εντούτοις, είναι προφανώς βέβαιο ότι η Κοινότητα είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας στην παγκόσμια αγορά γαλακτοκομικών προϊόντων και ότι, ακριβώς όσον αφορά το τυρί, από χρόνια διαπιστώνεται διαρκής αύξηση των εξαγωγών σε τρίτες χώρες.

Καθόσον όμως η επιχείρηση Dimex — η αναφορά της στη δωδέκατη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 192/75, η οποία αφορά μόνο μία ορισμένη ειδική περίπτωση, προφανώς, δεν ενισχύει τη γενική της άποψη — αναφέρεται στις απαιτήσεις του διεθνούς διαμετακομιστικού εμπορίου και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εργασιών εκφορτώσεως προκειμένου να εξηγήσει ότι μόνο η *άφιξη* στη χώρα προορισμού είναι δυνατό να έχει σημασία, πρέπει να τονισθεί ότι αυτό θα κατέληγε σε εγκατάλειψη του ισχύοντος συστήματος της διαφοροποιημένης επιστροφής ή στη δημιουργία δυνατοτήτων καταστρατηγήσεως. Εντούτοις, κανένα από αυτά τα δύο δεν είναι ασφαλώς δυνατό να αντιμετωπιστεί σοβαρά. Εν πάση περιπτώσει, δεν επαρκεί η εκτίμηση ότι η δυνα-

1 — Απόφαση της 2. 6. 1976 στην υπόθεση 125/75 — Milch-, Fett- und Eier-Kontor GmbH κατά Hauptzollamt Hamburg-Jonas —, Slg. 1976, σ. 771.

2 — Απόφαση της 11. 7. 1978 στην υπόθεση 6/78 — Union française de céréales κατά Hauptzollamt Hamburg-Jonas —, Slg. 1978, σ. 1675.

τότητα επιστροφών αποτελεί μέτρο παρεμβάσεως, τα δυσμενή αποτελέσματα του οποίου για τους εξαγωγείς πρέπει να διατηρηθούν σε όσο είναι δυνατό χαμηλότερο επίπεδο.

4. Στη συνέχεια θα *ασχοληθώ με τα διάφορα ερωτήματα που υπέβαλε το Bundesfinanzhof,* για τα οποία είναι βέβαιο, σύμφωνα με όσα μέχρι τώρα αναφέρθηκαν, ότι πρέπει να εξεταστούν σύμφωνα με τη μέχρι τώρα νομολογία.

α) Το *πρώτο ερώτημα* αποσκοπεί στη διευκρίνιση του ζητήματος αν η απόδειξη της εισαγωγής στον τόπο προορισμού προσκομίζεται κατά αδιαμφισβήτητο τρόπο σε περίπτωση που προσκομίζεται αναπληρωματικό έγγραφο που απαιτεί η αρμόδια αρχή (αποσκοπεί δηλαδή στην ερμηνεία του άρθρου 11, παράγραφος 1, εδάφιο 3, του κανονισμού 192/75 που αναφέρθηκε στην αρχή (όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2818/75), στο οποίο γίνεται λόγος για την απόδειξη, όσον αφορά την εκφόρτωση του προϊόντος).

αα) Η επιχείρηση Dimex έθεσε στο πλαίσιο αυτό το ζήτημα — προφανώς υποθέτοντας ότι για την ερμηνεία του αναφερθέντος εδαφίου μπορεί επίσης να έχει σημασία η έννοια των δύο προηγουμένων εδαφίων (στα οποία γίνεται λόγος για την εισαγωγή και τον εκτελωνισμό για θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία) — αν τα δύο εδάφια, που αναφέρθηκαν στο τέλος, ισχύουν. Κατά τη γνώμη της είναι συζητήσιμο αν αυτά — βάσει του γράμματος των εν λόγω διατάξεων — δεν υπερβαίνουν το πλαίσιο του εξουσιοδοτικού κανόνα του Συμβουλίου, δεδομένου ότι στο άρθρο 6 του κανονισμού 876/68 γίνεται λόγος μόνο για την απόδειξη, όσον αφορά την *άφιξη* στον τόπο προορισμού (πράγμα που σαφώς πρέπει να νοηθεί υπό πραγματική έννοια), αν δεν είναι δυνατή σχετικώς παρέκκλιση, τότε, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, εδάφιο 2, του αναφερθέντος κανονισμού, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι καθορίζονται όροι, οι οποίοι προσφέρουν ισοδύναμες εγγυήσεις (πράγμα που σίγουρα θα απέκλειε την επιβολή δεσμευτικότερων όρων εκ μέρους της Επιτροπής).

Αν εξεταστεί το ζήτημα αυτό — παρόλο που το Bundesfinanzhof δεν έθεσε τέτοιου είδους ζήτημα εγκυρότητας — το συμπέρασμα θα είναι πολύ σύντομο, ιδίως λαμβανομένης υπόψη της αναφερθείσας νομολογίας. Αφενός δεν πρέπει να παραβλέπειται ότι στο άρθρο 6, παράγραφος 3, του κανονισμού 876/68 γίνεται λόγος επίσης για *συμπληρωματικές* διατάξεις και ότι αυτό αναφέρεται σαφώς στον καθορισμό πρόσθετων απαιτήσεων. Αφετέρου έχει σημασία ότι στην απόφαση επί της υποθέσεως 125/75 [1] η αναγκαιότητα εκτελωνισμού για θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία συνήχθη από τον ίδιο τον κανονισμό 876/68 και ότι, ακόμη, στην απόφαση επί της υπόθεσης 44/76 [2] τονίστηκε ότι αυτή η νομική κατάσταση προκύπτει σαφώς από τον αναφερθέντα κανονισμό. Έτσι, είναι σαφές ότι ο όρος «έφθασε» ισοδυναμεί στον αναφερθέντα κανονισμό με κανονική εισαγωγή και συνεπώς δεν είναι δυνατό να υπάρξει αμφιβολία ως προς το κύρος του κανονισμού 192/75, επειδή εν προκειμένω ο εκτελωνισμός για θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία αναφέρεται ρητά.

66) Μετά από την αναφερθείσα νομολογία δεν πρέπει κανονικά να υπάρχει καμία δυσκολία για το ποια πρέπει να είναι η απάντηση στο πρώτο ερώτημα.

Ουσιαστική σημασία για τη χορήγηση της διαφοροποιημένης επιστροφής ανάλογα με τους τόπους προορισμού έχει η διάθεση στην αγορά, δηλαδή η συμμετοχή στο

1 — Απόφαση της 2. 6. 1976 στην υπόθεση 125/75 — Milch, Fett- und Eier-Kontor GmbH κατά Hauptzollamt Hamburg-Jonas —, Slg. 1976, σ. 771.

2 — Απόφαση της 2. 3. 1977 στην υπόθεση 44/76 — Milch-, Fett- und Eier-Kontor GmbH κατά Συμβουλίου και Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων —, Slg. 1977, σ. 393.

εμπόριο στο συγκεκριμένο τόπο. Η συμπλήρωση των τελωνειακών διατυπώσεων εισαγωγής καθιστά δυνατή την πρόσβαση στην αγορά, αλλά ασφαλώς δεν μπορεί να εξομοιωθεί με τη διάθεση στην αγορά. Η απόδειξη της συμπλήρωσης των αναφερθεισών διατυπώσεων δεν μπορεί, λοιπόν, να είναι τίποτε περισσότερο από ένδειξη που μπορεί να ανατραπεί. Για το λόγο αυτό μπορεί να γίνει παραπομπή στην παρατεθείσα νομολογία σχετικά με τα εξισωτικά ποσά προσχωρήσεως· ασφαλώς δεν είναι αντίθετη προς αυτό η χρησιμοποίηση της λέξης «θεωρείται» στην εν λόγω διάταξη (άρθρο 11, παράγραφος 1, εδάφιο 2, του κανονισμού 192/75). Εντούτοις, στο εδάφιο 3 αυτής της ίδιας διάταξης προβλέπεται ότι η απόδειξη της συμπλήρωσης των τελωνειακών διατυπώσεων είναι δυνατό να θεωρηθεί «ως ανεπαρκής ενόψει της ιδιάζουσας κατάστασης στη χώρα προορισμού».

Αν όμως η απόδειξη που κατά κύριο λόγο απαιτείται αποτελεί απλώς ένδειξη που μπορεί να ανατραπεί ασφαλώς και η αντ' αυτής απόδειξη για την *εκφόρτωση* του εμπορεύματος, η οποία μόνο σε περιορισμένο βαθμό μπορεί να περιέχει μαρτυρία σχετικά με τη διείσδυση στην αγορά και τη συμμετοχή στο εμπόριο στο συγκεκριμένο τόπο, δεν μπορεί να είναι τίποτε περισσότερο από ένδειξη που μπορεί να ανατραπεί.

γγ) Το Bundesfinanzhof δεν ρώτησε ποιες προϋποθέσεις και, ενδεχομένως, ποια όρια ισχύουν για την εν λόγω ανατροπή.

Η φύση της επιχείρησης Dimex επ' αυτού ήταν ότι ακόμη και αν δεν αποκλείεται να εξετασθεί εκ των υστέρων, αν συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση της επιστροφής και να ανατραπούν αποδείξεις που είχαν γίνει δεκτές, εντούτοις, θα πρέπει σχετικά να τηρούνται ορισμένα όρια — σύμφωνα με τις αρχές της ασφάλειας του δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, καθώς επίσης λαμβανομένων υπόψη των στόχων της ρύθμισης των επιστροφών. Από αυτή την άποψη, η απαίτηση για απόδοση της επιστροφής είναι νοητή μόνο σε περίπτωση που τα έγγραφα σχετικά με την εκφόρτωση παραποιήθηκαν ή περιείχαν ψευδή στοιχεία ή ακόμη αν υπήρξε περίπτωση καταχρηστικής χρήσεως των δυνατοτήτων που παρέχει το σύστημα (γεγονός που πρέπει εξ ολοκλήρου να αποδείξει η αρχή που απαιτεί την απόδοση της επιστροφής). Αντιθέτως, η απαίτηση αποδόσεως δεν λαμβάνεται υπόψη, αν διαπιστωθεί εκ των υστέρων ότι τα εμπορεύματα δεν εκτελωνίστηκαν για να τεθούν σε ελεύθερη κυκλοφορία και, ιδίως, αν αυτό δεν έγινε, επειδή τα εμπορεύματα καταστράφηκαν ή επανεξήχθησαν, γεγονός για το οποίο ο εξαγωγέας δεν φέρει καμία ευθύνη.

Μπορεί ακόμη να παρατηρηθεί ως προς αυτό το σημείο, στο πλαίσιο του πρώτου ερωτήματος, ότι είναι σαφές, σύμφωνα με όσα ήδη μέχρι τώρα αναφέρθηκαν, ότι η απόψη την οποία υποστηρίζει η Dimex είναι πολύ στενή. Αποφασιστική προϋπόθεση για την ύπαρξη αξιώσεως είναι — όπως είδαμε — η συμμετοχή στο εμπόριο στη χώρα προορισμού. Ο εξαγωγέας πρέπει και μπορεί να λάβει τα μέτρα του σχετικά (ακόμη και με τη βοήθεια συμβατικών ρητρών). Αν διαπιστωθεί ότι το εμπόρευμα δεν έφθασε στο εμπόριο, η εναλλακτική απόδειξη μπορεί καταρχήν να κηρυχθεί ανεπαρκής. Το ότι — ανάλογα, με τις συνθήκες της μεμονωμένης περιπτώσεως — υπεισέρχεται και η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης είναι βεβαίως σαφές, αλλά δεν χρειάζεται να αναπτυχθεί εδώ με περισσότερες λεπτομέρειες. Δεν είναι μεν σαφές ότι στην παρούσα περίπτωση θα μπορούσε να υπεισέλθει η αρχή αυτή, αλλά εντούτοις είναι βέβαιο ότι η επιχείρηση Dimex, ήδη στις 25 Οκτωβρίου 1976 (επομένως σημαντικό διάστημα πριν από την κατάθεση αναπληρωματικών εγγράφων) γνώριζε ότι το εμπόρευμα δεν μπορούσε να διατεθεί στο εμπόριο στο Κουβέιτ και ότι δεν ενημερώθηκε το Hauptzollamt σχετικά με αυτό το σημαντικό στοιχείο κατά την αναγνώριση της αναπληρωματικής απόδειξης τον Απρίλιο του 1977.

6) Συνεπώς εφόσον το *δεύτερο ερώτημα* τέθηκε μόνο για την περίπτωση που η απάντηση στο πρώτο ερώτημα θα ήταν καταφατική, δεν χρειάζεται πλέον να εξεταστεί λεπτομερώς.

Αν είναι σαφές ότι απόδειξε με τη βοήθεια αναπληρωματικών εγγράφων δεν μπορεί να προσκομισθεί κατά αδιαμφισβήτητο τρόπο, τότε είναι επίσης βέβαιο ότι η αρμόδια αρχή μπορεί αργότερα να επανέλθει στην άποψή της ότι η απόδειξη για τη συμπλήρωση των τελωνειακών διατυπώσεων δεν μπόρεσε να προσκομισθεί λόγω περιστάσεων που ήσαν ανεξάρτητες από τη θέληση του εισαγωγέα. Επομένως, δεν χρειάζεται επίσης να διευκρινιστεί περαιτέρω πώς πρέπει να νοηθεί η μόλις προαναφερθείσα πράξη και αν δεν θα έπρεπε στην πραγματικότητα — όπως πιστεύει η επιχείρηση Dimex επικαλούμενη το άρθρο 20 του μεταγενέστερου κανονισμού 2730/79 και παρατηρώντας ότι οι εξαγωγείς δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αποφάσεις των εισαγωγέων που στηρίζονται στη δούλιση αυτών των τελευταίων — η διατύπωσή της να είναι «ανεξάρτητα από τη θέληση του *εξαγωγέα*». Θέλω μόνο να επισημάνω — χωρίς να υπεισέλθω περισσότερο στο θέμα — ότι δεν φαίνεται (όπως ανέφερε η Επιτροπή) άστοχο το να γίνεται λόγος περί «εισαγωγέα» στο πλαίσιο αυτό, αν υποτεθεί μία περίπτωση, κατά την οποία ο εισαγωγέας, με τον οποίον ο εξαγωγέας έχει εμπορικές συναλλαγές, με την ίδια του τη θέληση παραλείπει να εκτελωνίσει το εμπόρευμα σύμφωνα με την τελωνειακή νομοθεσία. Αντικειμενικά, μπορεί ακόμη να θεωρηθεί ότι το άρθρο 11, παράγραφος 1, εδάφιο 3, του κανονισμού 192/75 παράγει τα αποτελέσματά του (υπέρ αυτού συνηγορεί η αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 2818/75, που αναφέρεται στην αναμόρφωση του άρθρου 11) όταν ο εξαγωγέας λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της διαδικασίας εισαγωγής στη συγκεκριμένη χώρα δεν είναι σε θέση να προσκομίσει τελωνειακά έγγραφα σε περίπτωση που αυτά τα έγγραφα χάθηκαν για λόγους, για τους οποίους δεν ευθύνεται ή μπορεί να τα αποκτήσει μόνο αντιμετωπίζοντας δυσκολίες τόσο ανυπέρβλητες, ώστε να μην είναι δυνατό να του ζητηθεί κάτι τέτοιο.

γ) Τέλος, το *τρίτο ερώτημα* αναφέρεται στο γεγονός ότι το εξαγόμενο τυρί φέτα — λόγω ακαταλληλότητάς του για την ανθρώπινη κατανάλωση — δεν διατέθηκε στην αγορά, στο Κουβέιτ, αλλά καταστράφηκε (στο σημείο αυτό είναι ασαφές και αμφισβητείται το πότε και πού αλλοιώθηκε, αυτό δε αν προτού φθάσει στο Κουβέιτ ή μόλις αφού έφθασε στο Κουβέιτ, και πάλι πριν ή μετά τον εκτελωνισμό για θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία, για την οποία δεν είναι σίγουρο αν πραγματικά έγινε ή απαγορεύτηκε εξαιτίας της καταστάσεως του εμπορεύματος). Σχετικά με αυτό πρέπει να διευκρινισθεί αν προϊόν θεωρείται ότι έχει «εισαχθεί» στον τόπο προορισμού, σε περίπτωση που λίγες ημέρες μετά τη φόρτωση είτε καταστράφηκε είτε επανεξήχθη και πρέπει να κριθεί επιπλέον αν έχει σημασία αν το προϊόν πριν ή μετά τον εκτελωνισμό του για τη θέση του σε ελεύθερη κυκλοφορία σ' αυτόν τον τόπο καταστράφηκε ή επανεξήχθη και αν η αλλοίωση του εμπορεύματος, που ήταν η αφορμή για την καταστροφή ή την επανεξαγωγή, επήλθε πριν ή μετά από τον εκτελωνισμό αυτό.

Στο πλαίσιο αυτό, η επιχείρηση Dimex τόνισε ότι από το άρθρο 8 του κανονισμού 192/75 συνάγεται ότι σημασία έχει μόνο ότι τα προϊόντα κατά την *εξαγωγή* είναι ποιότητας υγιούς και σύμφωνης με τα συναλλακτικά ήθη (γεγονός που στην προκείμενη περίπτωση το Finanzgericht έκανε δεκτό κατά τρόπο δεσμευτικό). Εξάλλου πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι το πλοίο που ναύλωσε η εν λόγω επιχείρηση είχε *φθάσει* στο έδαφος του Κουβέιτ ήδη έξι εβδομάδες πριν από την εκφόρτωσή του και ότι έτσι είναι πιθανό, η αλλοίωση του εμπορεύματος να επήλθε μετά από αυτό το χρονικό σημείο που η επιχείρηση Dimex θεωρεί αποφασιστικής σημασίας.

Εντούτοις, είναι ολοφάνερο ότι με τον τρόπο αυτό δεν μπορούν να συναχθούν χρήσιμα στοιχεία για την απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα. Από την αναφορά μου στη σχετική νομολογία κατέστη ήδη σαφές ότι από το βασικό κανονισμό του Συμβουλίου 876/68 συνάγεται ότι αποφασιστική σημασία για τη χορήγηση διαφοροποιημένης επιστροφής ανάλογα με τους τόπους προορισμού έχει ο εκτελωνισμός για θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία και το γεγονός ότι το εμπόρευμα έφθασε στην αγορά του συγκεκριμένου τόπου με σκοπό να διατεθεί στο εμπόριο. Δεν έχει επομένως σημασία η πραγματική άφιξη στο έδαφος της συγκεκριμένης χώρας, αλλά η άδεια εισόδου στην αγορά, για την οποία προφανώς στο Κουβέιτ (όπως συνάγεται από το έγγραφο του γερμανού πρέσβη της 23ης Νοεμβρίου 1978) μπορεί να μη χρειάζεται ο εκτελωνισμός για θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία, αλλά χρειάζεται όμως έγκριση από τις υγειονομικές αρχές. Εξάλλου μπορεί — αν για τη χορήγηση της επιστροφής έχει ουσιαστική σημασία η *διάθεση στο εμπόριο* — να μην επαρκεί το ότι το εμπόρευμα *εγκατέλειψε* σε καλή κατάσταση από υγειονομική άποψη το έδαφος της Κοινότητας· πολύ περισσότερο, αυτή η κατάσταση θα πρέπει να υφίσταται επίσης και κατά την είσοδο στην αγορά, διότι διαφορετικά — στην περίπτωση που δεν υπάρχει η ποιότητα που συνήθως απαιτείται σύμφωνα με τα συναλλακτικά ήθη — δεν είναι δυνατή η διάθεση στο εμπόριο.

Επομένως, σύμφωνα με τη νομολογία, είναι επίσης σαφές ότι ασφαλώς δεν είναι δυνατό να γίνει λόγος για «εισαγωγή», αν το εμπόρευμα, προτού εκτελωνισθεί για να τεθεί σε ελεύθερη κυκλοφορία, θεωρήθηκε ακατάλληλο και καταστράφηκε. Αν όμως αυτά τα γεγονότα συνέβησαν *μετά* τον εκτελωνισμό (ο οποίος — όπως ανέφερε η επιχείρηση Dimex — σε τέτοιες χώρες πραγματοποιείται ενδεχομένως χωρίς λεπτομερή έλεγχο), τότε σημασία έχει — όπως η Επιτροπή σωστά ανέφερε — αν η βασική αιτία γι'αυτό είχε ήδη προηγουμένως προκύψει. Σε περιπτώσεις όπως η προκειμένη αυτό μπορεί εύκολα να γίνει δεκτό, αφού ήδη στις 7 Οκτωβρίου 1976, επομένως αμέσως μετά την εκφόρτωση, οι πράκτορες του Lloyd's διαπίστωσαν στις ψυκτικές εγκαταστάσεις του αγοραστή ότι το εμπόρευμα δεν βρισκόταν σε άψογη κατάσταση.

Με αυτές τις παρατηρήσεις τελειώνουν και όλα όσα χρειαζόταν να λεχθούν για την απόφαση σχετικά με το τρίτο ερώτημα του Bundesfinanzhof. Αντιθέτως, δεν υπάρχει τώρα (ελλείψει αντίστοιχου ερωτήματος) κανένας λόγος να εξεταστεί το πρόβλημα που έθεσε η επιχείρηση Dimex, αν μπορεί, σε περίπτωση αρνητικής αποφάσεως σχετικά με το αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την καταβολή ορισμένης επιστροφής, να υπολογισθεί η επιστροφή σύμφωνα με τον πιο χαμηλό συντελεστή, εφόσον αυτός δεν έχει για τις εξαγωγές (όπως νομίζει η επιχείρηση Dimex, όσον αφορά το συντελεστή που ισχύει για τις ΗΠΑ) πραγματική σημασία (γεγονός που ως γνωστό αμφισβητεί η Επιτροπή αναφερόμενη στην εξέλιξη των εξαγωγών τυριού φέτας στις ΗΠΑ).

Γ — Στις ερωτήσεις που υπέβαλε το Bundesfinanzhof μπορεί κατόπιν όλων αυτών να δοθεί η εξής απάντηση:

α) *Η* κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, του κανονισμού 876/68, σε συνδυασμό με το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 192/75 απαιτούμενη *απόδειξη* ότι το προϊόν έχει εισαχθεί στη χώρα προορισμού, δεν θεωρείται ότι έχει προσκομισθεί κατά αδιαμφισβήτητο τρόπο, αν ο ενδιαφερόμενος προσκομίσει ένα από τα αναπληρωματικά έγγραφα που, σύμφωνα με το άρθρο 11,

παράγραφος 1, εδάφιο 3, του κανονισμού 192/75, απαιτεί η αρμόδια αρχή. Αυτό ισχύει επίσης αν η αρμόδια αρχή απαίτησε την προσκόμιση του αναπληρωματικού εγγράφου και στη συνέχεια προκύπτει ότι η απόδειξη για τη συμπλήρωση των τελωνειακών διατυπώσεων κατά την έννοια του άρθρου 11, παράγραφος 1, εδάφιο 2, του κανονισμού 192/75 δεν ήταν αδύνατη λόγω συνθηκών που ήταν ανεξάρτητες από τη θέληση του εισαγωγέα.

6) *Ένα προϊόν* θεωρείται ότι έχει «εισαχθεί» στη χώρα προορισμού κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 2, του κανονισμού 876/68 σε συνδυασμό με το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 192/75, εφόσον *κατέστη δυνατή η διάθεσή του στην αγορά.* Αυτό δεν συμβαίνει σε περίπτωση που το προϊόν πριν ή λίγο μετά την εκφόρτωση ή τον εκτελωνισμό για θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία υπέστη φθορά και γι' αυτό το λόγο καταστράφηκε και σε περίπτωση που είναι πιθανότατο ότι η βασική αιτία της φθοράς ανέκυψε ήδη πριν από την άφιξη του πλοίου στον τόπο προορισμού.